

Karl Menger (1860-1921)

av Kåre Amundsen

Opprinnelig publisert i Sosialøkonomen 1960 utgave 8.

Karl Menger fikk en juridisk utdanning ved Wien Universitet i årene 1859--L-60 og ved Prag Universitet i årene 1860-63. Han tok en juridisk doktorgrad før han gikk over til journalistikken. En tid var han økonomisk medarbeider ved flere av Wiens ledende aviser, og gikk så over i pressetjenesten ved det østerrikske «Ministerratspräsidium».

I 1872 sluttet han her etter at han hadde fått et privatdosentur ved Wien Universitet. Dette ble til et ekstraordinært professorat i 1873. Menger ble en av den 18-årige østerrikske kronprins Rudolphs lærere i 1876, og kom til å følge med kronprinsen på en lengre reise rundt i Europa de følgende år. Etter hjemkomsten gikk han tilbake til sin lærerstilling i Wien i 1879. I 1903, i en alder av 63 år, trakk han seg tilbake fra den daglige professorgjerning, for å kunne ofre seg mer for vitenskapelig arbeid. Han fikk dog ikke gjort stort mer enn det hantidligere hadde utført, i disse årene før sin død i 1921.

Menger hadde da han som journalist skrev markedsoversikter for Wiener-pressen, blitt slått av uoverensstemmelsen mellom tradisjonell pristeori byggende på, gjennomsnittsproduksjonsomkostningsteori og prisdannelsen slik den fant sted i det virkelige liv.

Uavhengig, men samtidig med S. Jevons og L. Walras, kom Menger til å grunnlegge den subjektive verdilæren og legge denne til grunn ved forklaringen av prisdannelsen i markedet. Med denne læren som utgangspunkt hadde han også tenkt å få gitt en generell forklaring på alle prisfenomener i samfunnet. Imidlertid kom han selv ikke stort lenger enn til å introdusere grenseverdilæren.

I sin *Grundsätze der Volkswirtschaftslehre*, Wien 1871, gjennomgår han bare hvordan det isolerte bytte av to varer foregår, og hvordan det byttetilfellet, at det er en innehaver av den ene varen mens det er mange innehavere av den andre varen før byttet, vil foregå.

Når det gjelder spørsmålet om målbarheten av nytten i praksis er Menger ordinalist. Han tenker seg at det skulle være mulig å få målt nytten for den enkelte, uten å kunne foreta direkte sammenlikninger av nytten mellom de forskjellige individene.

I motsetning til Walras og Jevons, benyttet Menger en ikke matematisk fremstillingsform. Dette gjorde nok sitt til at han straks ble forstått av økonomene, som på den tiden for det meste hadde liten kjennskap til matematikk. Dette var derimot ikke tilfellet med Walras. Den

lille interesse som ble vist hans arbeider skyldtes nok i stor utstrekning økonomenes vanskelighet med å forstå hans matematiske språk.

Det dannet seg snart en skole omkring Menger, den østerrikske skolen, og den subjektive verdilæren ble raskt kjent ute i verden på grunnlag av den østerrikske skolens virksomhet i den økonomiske vitenskap.

Det ble også Mengers elever, i første rekke R. Meyer, F. von Wieser og E. Böhm von Bawerk som kom til A,

arbeide videre med sin lærers drøm om å lage en generell subjektiv prisverdilære. Den østerrikske skolen ved E. Sax ble også den første til å benytte den subjektive verdilæren innenfor finansiell læren.

I Tyskland og Østerrike hadde det vært den historiske skolen som hadde vært ledende innenfor den økonomiske vitenskap inntil Menger dukket opp. Med sin Grundsätze introduserer Menger en mer «abstrakt» analysemetode enn den den historiske skolen benyttet seg av. Til å begynne med forsøkte den historiske skolen å neglisjere Menger. Men ettersom hans idéer ble kjent og akseptert og Menger i 1883 hadde publisert boken *Untersuchen über die Methode der Sozialwissenschaften und der Politischen Oekonomie insbesondere*, kunne de ikke lenger holde seg rolige og en «Methodenstreit» begynte.

G. Schmoller som var den ledende økonom innenfor den historiske skolen i Tyskland på den tiden, gikk skarpt til felts mot Mengers «abstrakte» metode i artikkelen *Zur Methodologie der Staats und Sozialwissenschaft i Jahrbuch für Gesetzgebung, Verwaltung und Volkswirtschaft im deutschen Reich*, 1883. Etter dette måtte Menger forsvare sin «abstrakte» analyse i en lang tid fremover, og han kom til å ofre meget tid på metodespørsmålet innenfor den økonomiske vitenskapen.

Menger hadde ikke introdusert sin abstrakte analysemetode i økonomien og gått inn for at denne skulle være den eneste brukbare analysemetoden. Han mente heller ikke at den historiske skolen skulle være enerådende innenfor den økonomiske vitenskap i de tysktalende land.

Derimot gikk han inn for den selvfølgeligheten at begge analysemetodene burde være i bruk og et samarbeide være tilstede for å nå det felles mål å komme frem til de økonomiske lovmessigheter i samfunnet. Denne uverdige metodestriden er ennå ikke avblåst, men holdes i live av stivbente mindreverdige forsvarsøkonomer innenfor begge leire.

K. Menger ble den av grunnleggerne av den subjektive verdilæren som kom til å få størst betydning for den videre utbredelse og utvikling av denne læren innenfor den sosialøkonomiske vitenskap.

Den østerrikske skolen ble ganske snart akseptert og kjent rundt i Europa og USA. I Skandinavia kom K. Wicksell tidlig i kontakt med denne skolen, og hans analyser er sterkt påvirket av den østerrikske skolens idéer og analyser. Gjennom ham har den østerrikske skolen fått mye å si for norsk sosialøkonomi. R. Frisch og T. Haavelmo har i høy grad tatt opp hans idéer i sine analyser.